

Król Zygmunt I Stary zezwala imiennie wskazanym osobom, w tym wójtowi myślenickiemu Mikołajowi Jordanowi oraz mieszczaninowi Janowi Stochli z Myślenic, prowadzić poszukiwania górnicze i wydobywać minerały, a także szczegółowo określa zasady tej działalności.

Krzysztof Fokt, Maciej Mikuła (opracowanie, wydanie i przekład), *Oppidum nostrum Mislimicze. Dokumenty monarsze dla miasta Myślenic z czasów piastowskich i jagiellońskich*, Myślenice: Muzeum Niepodległości w Myślenicach, 2022, dokument 12, s. 102–108

12

11 IV 1508

Król Zygmunt I Stary zezwala imiennie wskazanym osobom, w tym wójtowi myślenickiemu Mikołajowi Jordanowi oraz mieszczaninowi Janowi Stochli z Myślenic, prowadzić poszukiwania górnicze i wydobywać minerały, a także szczegółowo określa zasady tej działalności.

Kop. MK 22, k. 228r–229r
Reg. MRPS IV, 8735

[fol. 228r] [...] Facultas quaerendi Swoboda poszukiwania skarbów
thezauros Andree Cosczyeleccki cum Andrzejowi Kościeleckiemu¹⁵⁰ i innym
aliis data. dana

Sigismundus Dei gratia Rex Polonie, Zygmunt, z Bożej łaski król Polski, wielki
magnus dux Lythwanie, Russie, książę litewski, ruski, pruski itd., pan i
Prussieque etc. dominus et heres. dziedzic. Wiadomym czynimy
Significamus tenore praesencium, niniejszym, komu należy, wszystkim,
quibus expedit, universis, presentibus et obecnym i przyszłym, którzy się o tym
futuris, presencium noticiam habituris, dowiedzą, że pragnąc wesprzeć
quod cupientes commodis, utilitatibus et pożytecznie interesa, pożytki i skarby
thesauris Regni nostri salubriter Królestwa naszego i w tym, gdzie by się
consulere, ac in eo, ubi expedierit, dało, stan ich poprawić, by w czasie
condicionem facere meliorem, ut szczęsnego panowania naszego skarby,
tempore felicis nostri regiminis thesauri, które przyroda we wnętrzu ziemi złożyła,
quos natura in visceribus terre deposuit, mogły uzyskać obfite pomnożenie,
valeant uberiora recipere incrementa, de wedle wprawy też i przedsiębiorczości
industria atque et factivitate ac pericia in oraz biegłości w takowym skarbow
huiusmodi thesauris inquirendis poszukiwaniu urodzonych,
generosorum, nobilium, szlachetnych, opatrnych i sławetnych

¹⁵⁰ Andrzej Kościelecki, zob. przypis 104.

circumscriptorum ac providorum Andree Cosczyeleccky castellani Byeczensis, Scepusiensis et Bidgostiensis capitanei, zupparii et magni procuratoris Cracoviensis, Nicolai Jordan de Zacliczyń, Nicolai et Stanislai Lanczkorunensium de Brzezje, Casper Berk civis et consulis Cracoviensis, Johannis Boczek de Wyeliczka, Nicolai Kosny^a de Cracovia, Jacobi presbiteri de Bobowa, Jacobi de Swyerzyńjec, Koza de Juchczyn, Johannis Koterba de Jasyenycza, Caspari^b Molendinatoris de Tymbark, Buyak cum fratre, Porth Michahelis de Slopnycza, Pyetrzyk Slovak de Ryter, Jablonka de Pywnyczna, Bartholomei de Pyekyelko, Walaszyn in Schachthow, Leszko Michaelis Kurdzelek de Polanka [fol. 228v] Johannis Marczovycz in Kasnycza, Georgy Wessenberk, Alexy Balneatoris, Stanislai Brzesycza, Johannis Stochla de Myslymyczne, Mathie Czarny in Bussyna, Johannis Nossek de Wlosyen, Johannis Rzeszak, Andree Schado, ipsis coniunctim et divisim, in montibus, campis, planiciebus, silvis, pratis, agris, nemoribus, torrentibus, vallibus, collibus, aquis, opidis, villis tam nostris regalibus, quam spiritualium religiosorumque et nobilium terrigenarum nostrorum, ac in omnibus locis in Regno nostro Polonie et Scepusie consistentibus, aurum, argentum, auricalcum, stannum, plumbum, cuprum, calibem, ferrum, lazarus, cinobrum et omne aliud metallum, minerarum thesaurorumque subterraneorum, quibuscunque nuncupantur nominibus, lapidum preciosorum cuiuscunque generis sive et

Andrzeja Kościeleckiego kasztelana bieckiego, spiskiego i bydgoskiego starosty, żupnika i wielkorządcy krakowskiego, **Mikołaja Jordana z Zakliczyna**, Mikołaja¹⁵¹ i Stanisława¹⁵² Lanckorońskich z Brzezia, Kaspra Berka obywatela i rajcy krakowskiego¹⁵³, Jana Boczka z Wieliczki, Mikołaja Kosni z Krakowa, Jakuba prezbitera z Bobowej, Jakuba ze Zwierzyńca, Kozy z Juchczyna, Jana Koterby z Jasienicy, Kaspra [syna] Młynarza z Tymbarku, Bujaka z bratem, Piotra Michałowica ze Słopnicy, Pietrzyka Słowaka z Rytra, Jabłonki z Piwnicznej, Bartłomieja z Piekiełka, Walaszyna z Szachtowa, Leszka Michałowica Kurdzielka z Polanki, Jana Marcowicza z Kaśnicy, Jerzego Wessenberka, Aleksego Łaziebnika, Stanisława Brzezicy, **Jana Stochli z Myślenic**, Macieja Czarnego z Bużyny, Jana Noska z Włosienia, Jana Rzeszaka, Andrzeja Schado, tymże wraz i osobno, w górach, polach, na równinach, w lasach, łąkach, rolach, gajach, ciekach, dolinach, przełęczach, wodach, miasteczkach, wioskach, tak naszych królewskich, jak też duchownych i zakonnych oraz szlachejnych ziemian naszych, i we wszystkich miejscach w Królestwie naszym Polskim i Spiszu znajdujących się, dajemy i ustępujemy niniejszym dokumentem wszelką swobodę złota, srebra, mosiądzu, cyny, ołowiu, miedzi, stali, żelaza, lazurytu, cynobru i wszelkiego innego metalu, kruszców i skarbów podziemnych, jakimikolwiek zwałyby się imionami, kamieni szlachejnych jakiego bądź rodzaju czy też nazwy, poszukiwania, dochodzenia, śledzenia, opracowywania, czynienia i

¹⁵¹ Mikołaj Lanckoroński z Brzezia h. Zadora, burgrabia krakowski (1510–1517, 1523), celnik lwowski.

¹⁵² Stanisław Lanckoroński z Brzezia h. Zadora, w czasie wydania dokumentu podczaszy sandomierski (1497–1530), późniejszy wojewoda podolski.

¹⁵³ Kasper Ber (Becher), rajca krakowski od 1496 do 1542 r.

nominis, damusque concedimusque omnimodam facultatem presentibus litteris querendi, indagandi, scrutandi, laborandi, faciendi et terram aperiendi, ad ipsorumque utilitatem educendi et ad debitam perfectamque formam dirigendi, et redigendi, sub modis et articulis inferius descriptis reservato tamen arbitrio nostro libero sortem aliquam equalem cum ipsis montanistis accipiendi et habendi, si placuerit, ac cum ipsis equali impensa ad utilitatem nostram proseguendam. Imprimis, prefati socii in omnibus fodinis, quascunque coniunctim vel divisim elaboraverint, habebunt hereditarias sortes pro se et suis successoribus legitimis ita, sicut ipse sortes destinate, et nominatim in libro eorum pro cuiuslibet parte seorsim fuerint inscripte, assignate et limitate. Item concedimus societati predictae, ut ad se quemcunque volunt adiungant et in librum suum inscribant, ideoque omnes, quoscunque sibi adiunxerint, et sortes suas in fodinis ex eorum concessione habuerint, presenti privilegio eque gaudebunt, acsi nominatim in eo continerentur. Item prefata societas omnes similiter, vel seorsim, quilibet in causa, vel causis moncium, fodinarum, vel minerarum nullo alio iure quam montano iudicari debetur, ut non per alios iudices, nisi quos ipsis in sua societate nostro scitu accedente elegerint, constituerint et ordinaverint, eisdem tamen nos presentibus plenam concedimus auctoritatem iudicandi, decernendi, pro omnibus causis vim montanam seu minerariam concernentibus, quorum sententiae quilibet prorsus parere teneatur, senioribus preterea uni vel pluribus quem vel quos ipsa societas constituerit, omnes socii teneantur obedire ac pro

ziemi otwierania oraz na ich użytek wydobywania i na słuszną oraz doskonałą postać przerabiania i doprowadzania na sposoby i wedle artykułów niżej opisanych, zastrzegając jednak rozsądzeniu naszemu swobodnemu możliwość przyjmowania i posiadania pewnej równej części wespół z tymi górnikami, jeśli wola, za czym równy z tymiż wydatek na pożytek nasz miałyby iść.

[1] Po pierwsze, przerzeczeni wspólnicy we wszystkich kopalniach, którekolwiek by razem bądź osobno wypracowali, niech mają dziedziczne działy dla siebie i spadkobierców swych prawych tak, jak też działy szczegółowo i mianowicie w księdze ich dla każdej ze stron z osobna byłyby zapisane, przypisane i ograniczone. [2] Zatem, dozwalamy spółce przerzeczonej, aby kogokolwiek do siebie dołączali i w księgę swą wpisywali, oraz żeby wszyscy, którekolwiek sobie przyłączą i którzy udziały swe w kopalniach z ichże dopuszczenia mieli, niniejszym przywilejem zarówno cieszyli się tak, jakby sami imiennie w nim byli wymienieni. [3] Zatem, towarzystwo przerzeczone podobnie, czy z osobna, w sprawie wszelkiej, czy to o góry, kopalnie, czy złoża, niech innym prawem nie sądzi się, jak prawem górniczym, i nie przez innych sędziów, niż tych, których by sami w swej spółce za wiedzą naszą wybrali, ustanowili i urządzili, którym to zaś my niniejszym pełną nadajemy władzę sądzenia, stanowienia we wszelkich sprawach dotyczących górnictwa i kruszców, których orzeczeniu każdy zasię winien będzie być posłusznym; ponadto starszych, jednego czy wielu, których by w spółce ustanowiono, wspólnicy wszyscy słuchać się mają, a za

excessibus qualibuscunque iuxta plebiscitum, quod inter se constitutum habebunt rigori seu pene subiecti erunt et esse debebunt. Item concedimus societati predictae, ut eidem liceat se ad iura montana in Regno Hungarie et Bohemie, ac ad consuetudines decenter observatas {se} referre, et ubi opus est, ad earundem similitudinem suam societatem ordinare, iudicare, punire, seminare, promittentes prefate societati, quod etiam actiones nostras, si que contra eandem societatem pro rebus montanis emergerent, non iudicabimus nisi iure montano sibi competente abrogando quascunque consuetudines iuri montano nociuas. Item, ut diligencia istius societatis in indagandis thesauris maior emineat, et de incremento ipsius provideat, de singulari benefic[i]encia nostra prefatam societatem ultra commune ius montanum prerogativis condecens condonamus, videlicet quod cum aliquis eorum fodinas pro querendis mineris locaverit, [fol. 229r] nulli alteri licitum sit alias fodinas propinque locare nisi in quartali unius miliaris Polonici, vel ubi consensus noster accesserit, etsi quis in contrarium huius privilegii a nobis aliquod obtinuerit^c cum incommodo aliorum, mota arbitracione seniorum irritabitur et fiat inane. Item, ut ipsa societas in querendo thesauro diligencie operam impendat, concedimus eidem graciose, ut decimam seu orboram non prius camere nostre solvat, quam libertas triennalis a die invencionis minere expiraverit, nisi tunc per Dei clemenciam mineram uberem inveniret, que statim tale lucrum

przestępstwa jakiekolwiek podług uchwały, jaką by między sobą ustanowili, uciążeniu bądź karze podlegać będą, i podlec powinni. [4] Zatem, dozwalamy spółce przerzeczonej, aby wolno jej było odnosić się do praw górniczych w Królestwie Węgier i Czech¹⁵⁴ oraz do zwyczajów przyzwoicie stosowanych, a gdzie trzeba, na ich wzór towarzystwo swe urządzić, w tymże sądzić, karać, szerzyć, obiecując wspomnianej spółce, że także spraw z pozwów naszych, jeśliby jakie przeciw tejże wystąpiły w rzeczach górniczych, my sądzić inaczej nie będziemy niż prawem górniczym jej odpowiednim, odstroniwszy wszelkie zwyczaje prawu górniczemu szkodliwe. [5] Zatem, aby pilność towarzystwa tego w poszukiwaniu skarbów większa narastała i do pomnożenia tegoż przyczyniała się, ze szczególnej dobroci naszej rzeczoną spółkę ponad pospolite prawo górnicze należytymi przywilejami obdarzamy, mianowicie aby gdy któryś z nich założyłby kopalnię dla poszukiwania kruszców, nikomu innemu nie będzie dozwolone inne kopalnie bliżej zakładać niżli w ćwierć mili polskiej¹⁵⁵ lubo jak zgoda nasza by ustanowiła, a gdyby kto przeciw przywilejowi temu od nas co otrzymał na szkodę innych, za pośrednictwem starszych [towarzystwa górniczego] niech będzie wzruszone i wniwecz obrócone. [6] Zatem, aby toż towarzystwo w poszukiwaniu skarbów staranie swe włożyć mogło, darowujemy temuż łaskawie, aby dziesięcinę czyli olborę nie wcześniej skarbowi naszemu płacili, niż po upływie wolnizny trzyletniej od dnia odkrycia kruszczu,

¹⁵⁴ Były to wprawdzie dwa osobne królestwa, jednak wówczas pod wspólnym berłem Władysława Jagiellończyka, co częściowo usprawiedliwia użytą tu i niżej liczbę pojedynczą.

¹⁵⁵ Przyjmując długość mili polskiej na 7032 m, będzie to oznaczało ok. 1758 m.

ostenderet et preberet, quale impensam recompensaret et bonum lucrum redderet, extunc nobis ad cameram de decima respondere libertate non obstante tenebuntur. Ut autem controversiis cause summoveantur, erimus contenti cum seniores fidedigni absque corporali iuramento sub conscienciis suis de qualitate minere veritatem nobis referant. Volumus tamen, ut sub eo tempore, donec libertate se oportuna fuerit, tenentur nobis quitquid auri, vel argenti, seu cuiuslibet alterius metalli obvenerit, in cameram nostram fideliter pro congruo precio inferius describendo reputent^d. Item in recipienda minerarum quarumcunque decima consuetudinem Regni Hungarie et Bohemie sequemur. Quitquid autem auri, argenti, seu cuiusvis alterius minere, vel maneriei societas prefata vel aliquis ex eadem, publice, vel privatim, manifeste, vel occulte, ex fodinis suis elaboraverit, sancimus et ordinamus, quod non alibi, quam intra Regnum nostrum, cum sciencia comitis camere nostre, sub amissione omnium bonorum, tam mobilium, quam immobilium, si et inquantum pro camera nostra emptum non fuerit, vendi debet argentum autem in cameram nostram emendum non pluris ex camera solvi debet, quam per quatuor florenos cum medio, florenum per triginta grossos moderne monete computando, aurum vero, quotcunque ad cameram nostram emi debet, volumus pluris extimandum, quam observetur in cameris Regni Hungarie, vel Bohemie, presertim gradu ac qualitate, valore attento. Item prefata societas pocietur de benignitate nostra omni libertate iura talia concedi consueta locaque pro construendis molendinis atque hutis et aliis edificiis

chyba żeby z Bożej łaski tak obfite złożę znaleźli, które natychmiast taki przychód okazałoby i zapewniło, że wyrównałoby wszystkie koszty i [do tego] dobry zysk zapewniło, wówczas nam do skarbu wnieść będą winni dziesięcinę, pomimo wolnizny. Aby zaś przyczynę sporów usunąć, zadowoleni będziemy, gdy starsi spolegliwi bez osobistej przysięgi, pod sumieniami swymi, o jakości kruszcu nam doniosą. Chcemy jednak, by pod ów czas, póki wolnością dogodny [im] będzie, winni nam cokolwiek złota lub srebra, bądź jakiegokolwiek innego metalu by znaleźli, do skarbu naszego wiernie za godziwą cenę, która niżej opisana będzie, odłożyć. [7] Zatem, w poborze jakichkolwiek kruszców dziesięciny postępować będziemy podług obyczaju Królestwa Węgier i Czech. Cokolwiek zatem złota, srebra, bądź jakiegokolwiek bądź kruszcu czy [jego] rodzaju towarzystwo przerzeczone bądź ktokolwiek z niego, publicznie bądź prywatnie, jawnie czy skrycie, z kopalni swoich wydobyłby, nakazujemy i zarządzamy, aby nie gdzie indziej, lecz w Królestwie naszym, za wiedzą podskarbiego naszego, pod karą utraty wszystkich dóbr, tak ruchomych, jak i nieruchomych, jeśli i o ile dla skarbu naszego nie byłoby kupione, sprzedawane zaś winno być srebro przy zakupie przez skarb nasz tak, że nie więcej ze skarbu ma być płacone niż cztery i pół złotego, złoty za trzydzieści groszy obiegowej rachując monety, złoto zaś, skoroby tylko dla skarbu naszego miało być nabywane, chcemy wyżej wycenić niż czynią to w skarbcach Królestwa Węgier i Czech, przede wszystkim jeśli idzie o stopę i jakość, z uwzględnieniem wartości. [8] Zatem, przerzeczone towarzystwo niechaj

necessariis mea auctoritate libera consequetur et habebit silvasque tam pro edificiis quam pro quibuscunque necessitatibus ad prosequendam laborem pertinentibus liberas habebunt. Item, ut prefata societas tanto maiori cura et diligencia, istum laborem querendorum thesaurorum aggrediatur, ex nostraque gracia habeat consolacionem, damus eidem facultatem, ut eis liceat omnes quoscunque sciverint, cognoverint, vel delatos habuerint, mineram reudam vel depuratam ex Regno in terras externas deportare, clam, vel palam, illos omnes et eorum quolibet prohibeant, captinent et arestent ubivis locorum in Regno nostro atque comiti camere puniendos deferant, harum quibus sigillum nostrum est subappensum testimonio litterarum. Datum Cracovie, feria tertia post Dominicam Iudica proxima, anno Domini millesimo quingentesimo octavo, Regni nostri secundo.

Relacio reverendi in Christo patris Mathie episcopi Premisliensis, et Regni Poloniae vicecancellarii.

^a możliwa lekcja Rosnÿ; ^b w rkp. omyłkowo Caspar; ^c w rkp. omyłkowo obtimerit; ^d w rkp. nad wyrazem znak kontrakcji

posiadzie z łaskawości naszej zwyczajnej prawa takie z wolnością wszelaką powierzone, także miejsca dla wznoszenia młynów oraz hut i innych budynków potrzebnych powagą naszą swobodną uzyska i posiadzie, lasy też tak na budynki, jak i dla wszelkich pożytków niezbędnych dla prowadzenia prac¹⁵⁶, wolne niech mają¹⁵⁷. [9] Zatem, aby towarzystwo przereczone z tym większym staraniem i pilnością do tej pracy poszukiwania skarbów podejść mogło i z łaski naszej doznało ulgi, damy temuż możność, by każdego, o którym by wiedzieli, poznali bądź doniesione mieli, że kruszec w rudzie bądź oczyszczony z Królestwa w ziemi obce wywożą, skrycie czy jawnie, tych wszystkich, czy każdego z nich powstrzymać, uchwycić i arestować w jakimkolwiek miejscu Królestwa naszego oraz podskarbiemu doprowadzić gwoli ukarania, świadectwem tego dokumentu, do którego przywieszono pieczęć naszą. Dan w Krakowie, we wtorek najbliższy po niedzieli Iudica [11 IV], roku Pańskiego tysięcznego pięćsetnego ósmego, panowania naszego drugiego.

Relacja wielbnego w Chrystusie ojca Macieja biskupa przemyskiego, a Królestwa Polskiego podkanclerzego¹⁵⁸.

¹⁵⁶ Chodzi tu przede wszystkim o drewno do mielerzowego wypału węgla drzewnego, niezbędnego jako paliwo hutnicze.

¹⁵⁷ W dokumencie nie stwierdzono tego wprost, chodzi jednak najpewniej o lasy królewskie (por. tu np. dokument nr 13, gdzie wprost o tym wspomniano).

¹⁵⁸ Maciej Drzewicki, zob. przypis 73.